

Republic of Kosovo

Republika e Kosovës

Republika Kosova

Ministry of Health

Ministria e Shëndetësisë

Ministarstvo Zdravstva

**KOMPAS: Projekti i Qasjes Gjithëpërfshirëse të Kosovës për Forcimin e
Sistemit Shëndetësor**

P179831

Përmbledhje Ekzekutive

Korniza e Menaxhimit Mjedisor dhe Social (ESMF)

Shkurt 2024

Përmbledhja Ekzekutive

Banka Botërore (BB) do të mbështesë Ministrinë e Shëndetësisë (MSH) në zbatimin e projektit “**KOMPAS: Qasja Gjithëpërfshirëse e Kosovës për Forcimin e Sistemit Shëndetësor**”. Objektivi i projektit është forcimi i kapaciteteve institucionale dhe qeverisjes për cilësinë e kujdesit. Projekti do të përbëhet nga dy komponentë teknikë dhe një komponent për menaxhimin e përgjithshëm të projektit. Projekti do të mbështesë aktivitetet e mëposhtme sipas komponentëve përkatës:

Komponenti 1: Forcimi i blloqeve të ndërtimit të sistemit shëndetësor për cilësinë e kujdesit (vlerësimi i koston: 6.87 milion USD). Tre fusha kryesore të mbështetjes nën këtë komponent janë parashikuar: (i) forcimi i shëndetit publik dhe PPR (rezistenca anti-mikrobike (AMR), parandalimi dhe kontrolli i infeksionit (IPC) dhe menaxhimi i mbetjeve të rrezikshme të kujdesit shëndetësor (HCWM); (ii) përmirësimi i ofrimit të shërbimeve; dhe (iii) asistencë teknike (TA) për të forcuar funksionet strategjike të blerjes për cilësinë e kujdesit .

- **Përgatitja dhe Përgjigja e Shëndetit Publik.** Në këtë fushë, Projekti do të fokusohet në (i) pajisje për parandalimin dhe kontrollin e infeksionit për objektet shëndetësore; pajisje, materiale dhe komplete testimi për laboratorët e shëndetit publik për zbulimin e rasteve të reja të baktereve shumë rezistente; , (ii) furnizimet për mbikëqyrjen e rezistencës anti-mikrobike (AMR) dhe Infeksionet e lidhura me kujdesin shëndetësor (HAI), duke përfshirë kostot për mostrat ose panelet e testimit të aftësisë; (iii) trajnimi i ofruesve të kujdesit shëndetësor për ndërgjegjësimin për rezistencën anti-mikrobike (AMR) dhe kontrollit të infeksionit (IPC) në të gjitha nivelet e kujdesit , (iv) konsulencë ekspertësh, seminare, printim dhe shpërndarje të udhëzuesit AMR, si dhe pajisje dhe furnizime për Programin e Kujdesit Anti-mikrobial në spitale ; dhe (v) zbatimi i investimeve kapitale në lidhje me menaxhimin e mbetjeve mjeksore (HCWM), bazuar në Strategjinë e miratuar së fundmi dhe Planin e Veprimit të Kostos të miratuar nga MSH për HCWM. Kjo e fundit do të fokusohet në punët civile dhe pajisjet që kanë të bëjnë me përmirësimin e menaxhimit të mbeturinave medicinale të kujdesit shëndetësor, i cili është një nga kërcënimet e shëndetit publik në Kosovë, siç është sigurimi i pajisjeve dhe furnizimeve mbrojtëse për HCWM, përshtatja e hapësirave brenda objekteve shëndetësore për deponim të mbetjeve infektive dhe përgatitja e tyre për grumbullim, rinovim i ambienteve të trajtimit në shtatë spitale rajonale. Këto spitale janë përgjegjëse për copëtimin, sterilizimin dhe përgatitjen e mbetjeve për landfill, prokurimin e furgonëve të transportit për grumbullimin dhe dërgimin e mbetjeve në objektet e trajtimit, si dhe rindërtimin/renovimin e një ndërtese aneksi për mbetjet farmaceutike si pjesë e magazinës farmaceutike që MSH planifikon të rindërtojë në vitin 2024.
- **Përmirësimi i ofrimit të shërbimeve.** Fokusi i këtij nen komponenti do të jetë në ndërhyrjet kryesore të përzgjedhura për iniciativat për përmirësimin e cilësisë së kujdesit (QoC). Ekipi i BB-së mbajti një seminar me aktorët kryesorë mbi përmirësimin e cilësisë së kujdesit (QoC). Me lehtësimin e BB-së, palët e interesuara identifikuan ndërhyrjet kryesore, të cilat u miratuan edhe nga menaxhmenti i MSH-së. Ndërhyrjet e QoC në kuadër të Projektit do të përfshijnë (i) mbështetjen e funksionalizimit të ekipeve teknike për QOC brenda Institutit Kombëtar të Shëndetit Publik dhe MSH të rrisin mbikëqyrjen e cilësisë brenda sistemit shëndetësor , (ii)

mbështetjen e Forumeve Vjetore Rajonale dhe Kombëtare të Shëndetit, të cilat shërbejnë si platforma për diskutim , shkëmbimi i informacionit dhe vendimmarrja në lidhje me politikën, strategjitë dhe praktikën shëndetësore, si dhe për të nxitur angazhimin e zyrtarizuar të qytetarëve, fuqizimin dhe ndezjen e kërkesës për shërbime shëndetësore me cilësi të lartë, (iii) forcimin e Inspektoratit Shëndetësor përmes trajnimeve, ofrimi i mbështetjes së TI-së dhe zhvillimi dhe rishikimi i standardeve të sigurisë dhe cilësisë, (iv) forcimi i proceseve institucionale për zhvillimin, vlerësimin dhe miratimin e udhëzimeve klinike, (v) zhvillimin e rrugëve dhe protokolleve të kujdesit elektronik për të mundësuar integrimin e tyre në BHIS , lehtësimin dhe sigurimin e të dhënave për monitorimin e përdorimit të udhëzimeve klinike, (vi) trajnimin e ofruesve mbi rrugët e kujdesit klinik, auditimet klinike dhe praktikën më të mira të sigurimit të cilësisë/menaxhimit të cilësisë (QA/QM), (vii) zhvillimi i treguesve të cilësisë, klinik manual auditimi dhe reagimi për koordinatorët e cilësisë.

- **Asistencë teknike për zhvillimin e funksioneve kyçe të financimit të shëndetësisë.** Duke pasur parasysh pasigurinë në kohën e miratimit të Ligjit të rishikuar të Sigurimeve Shëndetësore, nënkomponenti do të fokusohet në një numër të vogël aktivitetesh që mund të fillojnë pa miratimin e Ligjit. Në mënyrë të veçantë, Projekti do të mbështesë: (i) pilotimin e ODBP që është zhvilluar; dhe (ii) zhvillimin dhe zbatimin e pagesave të bazuara në raste për spitalet, duke filluar me trajtimin jashtë vendit.

Komponenti 2 : Zhvillimi i një sistemi të integruar të informacionit shëndetësor (IHIS) (vlerësimi i koston: 12.2 milion USD). Janë përcaktuar aktivitetet që do të mbështeten në kuadër të Projektit, i cili rrjedh nga Studimi i Fizibilitetit të Shëndetit elektronik i përfunduar së fundmi me mbështetjen e Projektit COVID-19. Janë parashikuar tre nënkomponentë: (i) kuadri ligjor dhe rregullator për ofrimin e transformuar të shërbimeve shëndetësore nëpërmjet përdorimit të sistemeve dixhitale ; (ii) vlerësimi dhe dizajni i standardeve dhe sistemeve të Menaxhimit të të Dhënave Master, të tilla si regjistrat themelorë dhe sistemet e zakonshme të kodimit dhe klasifikimit ; (iii) hartimin dhe zbatimin e shërbimeve të Shkëmbimit të Informacionit Shëndetësor; (iv) përmirësimi i platformave harduerike në vendet qendrore dhe në objektet shëndetësore; (v) shtrirjen e Sistemit të Informacionit Bazë Shëndetësor (BHIS) në të gjitha objektet e Kujdesit Parësor Shëndetësor (përfshirë finalizimin e mbulimit dhe zonimit të pacientit); (vii) përmirësimi i funksioneve BHIS (përditësimi automatik i kodeve nga regjistrat kryesorë dhe lejimi i panelit të kontrollit dhe raportimit të zgjuar në nivel objekti); dhe (viii) përmirësimin e integritetit me sistemin e Referimeve dhe prezantimin e Takimeve elektronike. MSH ra dakord me aranzhimet e propozuara institucionale për zbatimin dhe hartimin e Strategjisë për Shëndetin elektronik nën Komponentin 2, i cili do të përfshinte themelimin e një organi të shëndetit elektronik me përgjegjësinë kryesore për politikën dhe qeverisjen ekzekutive në zbatimin e Strategjisë së Shëndetit elektronik dhe përcaktimin e financimit të fushat kryesore ndërmjet projektit dhe buxhetit të qeverisë (p.sh., hardueri/infrastruktura, përmirësimi i BHIS, etj.).

Komponenti 3: Menaxhimi, Monitorimi dhe Vlerësimi i Projektit (vlerësimi i koston: 0.94 milion USD). Ky komponent do të mbështeste kostot që lidhen me menaxhimin, monitorimin dhe mbështetjen operacionale të projektit. Komponenti do të konsistojë në shërbimet e konsulentëve financiarë, duke përfshirë konsulentët për personelin e Njësisë së Koordinimit të Projektit (PCU), si dhe pajisjet e zyrës, trajnimet, auditimet, sistemet e dosjeve dhe kostot operative.

Projekti do të zbatohet në mbarë vendin, me investime që synojnë Spitalet Rajonale në Kosovë të cilat ndodhen në zonat urbane dhe peri-urbane të vendit.

Kjo Kornizë e Menaxhimit Mjedisor dhe Social (ESMF) është përgatitur për të identifikuar rreziqet dhe ndikimet e mundshme mjedisore dhe sociale të aktiviteteve të propozuara të Projektit dhe të propozojë masa të përshtatshme zbutëse për të menaxhuar këto rreziqe dhe ndikime. Ky dokument është hartuar bazuar në ligjet e Qeverisë së Kosovës dhe rregulloret dhe standardet e Bankës Botërore ESF (ESS) të zbatueshme për Projektin, dhe përshkruan parimet, qasjet, masat e zbatimit dhe masat zbutëse mjedisore dhe sociale që duhen ndjekur.

Bazuar në këto politika, **rreziqet e përgjithshme mjedisore dhe sociale** të projektit kategorizohen si të moderuara.

Rreziku mjedisor: Projekti mund të ketë ndikime të moderuara mjedisore, kryesisht nga punimet e vogla civile që synojnë përmirësimin e menaxhimit të mbetjeve në kujdesin shëndetësor (HCWM), procedurat e deponimit dhe pajisjet në të gjitha spitalet rajonale në Kosovë. Rreziqet që dalin nga këto aktivitete kanë të bëjnë me punët e mundshme të rinovimit në objektet shëndetësore ekzistuese për ruajtjen e përditshme të mbetjeve mjekësore dhe rindërtimin/përshtatjen e objekteve të trajtimit në Qendrën Klinike Universitare të Kosovës dhe 7 spitaleve rajonale. Rreziqet lidhen gjithashtu me menaxhimin e gabuar të mbetjeve mjekësore gjatë fazës operacionale. Mbetjet mjekësore, duke përfshirë kimikatet, PPE të kontaminuara dhe pajisjet, do të duhet të grumbullohen, ruhen, transportohen, trajtohen dhe asgjësohen në mënyrë të sigurt dhe të duhur.

Detajet e aktiviteteve nuk dihen ende, dhe për rrjedhojë ende nuk janë përcaktuar vendndodhjet e sakta të këtyre ndërhyrjeve, por të gjitha punimet pritet të kryhen brenda objekteve ekzistuese. Ndikimet e mundshme negative mjedisore mund të përfshijnë ndotjen e ujit nga karburantet dhe rrjedhjet e mbeturinave, zhurmën, dridhjet dhe ndotjen e përkohshme të ajrit nga aktivitetet e ndërtimit, gjenerimin e mbetjeve duke përfshirë materialet e rrezikshme, megjithatë të gjitha rreziqet nuk pritet të gjenerojnë efekte serioze negative ose afatgjata në mjedis apo tek shëndeti i njerëzve. Këto rreziqe ka të ngjarë të jenë të përkohshme, të parashikueshme dhe lehtësisht të zbutshme. Aktivitetet nuk do të jenë në zona të ndjeshme mjedisore ose pranë vendeve të njohura të trashëgimisë kulturore; megjithatë, rrethanat përfundimtare për aktivitetet e Projektit nuk janë identifikuar ende.

Rreziqet mjedisore do të shmangen ose minimizohen lehtësisht me aplikimin e Standardeve Mjedisore dhe Sociale të BB-së, përmes masave zbutëse sipas Kornizës e menaxhimit mjedisor dhe social (ESMF) dhe planeve specifike të menaxhimit mjedisor dhe social të nën-projekteve pasuese dhe nëpërmjet zbatimit të Udhëzimeve për Shëndetin dhe Sigurinë Mjedisore të BB (EHSG). Më pas, Planet e Menaxhimit Mjedisor dhe Social (PMMS) specifike për vendndodhjen e çdo nënprojekti do të përgatiten dhe zbatohen për të menaxhuar çdo rrezik që mund të lindë gjatë fazave të rindërtimit, operacioneve dhe çmontimit. Komponentët e tjerë nuk duhet të kenë ndikime të rëndësishme mjedisore pasi përfshijnë mbështetje për forcimin e politikave për të përmirësuar qeverisjen dhe performancën e sektorit, financimin e shëndetësisë, ofrimin e shërbimeve dhe ngritjen e kapaciteteve dhe trajnimit. Për më tepër, projekti do të sjellë disa ndikime pozitive mjedisore që rrjedhin nga rritja e kapaciteteve të HCWM dhe përshtatja e Procedurave Standarde të Operacionit (SOP) të cilat janë përgatitur së fundmi nga Organizata Botërore e Shëndetësisë (OBSH). Nisur nga sa më sipër, vlerësimi i rrezikut mjedisor vlerësohet i moderuar.

Ndikimi i përgjithshëm **social** konsiderohet i moderuar dhe i përkohshëm, i parashikueshëm dhe i menaxhuar lehtësisht përmes veçorive të projektimit, implementimit të masave zbutëse dhe duke marrë

ne konsiderate përvojën e mëparshme të MSH në projekte, pasi ky do të jete operacioni i katërt në radhë, pasues i eksperiencave të MSH në tre projekteve shëndetësore të mëparshme të financuara nga BB, zbatuar së fundmi. Në projekt nuk parashikohet Asnjë përvetësim i tokës private apo ndikim i zhvendosjes së pavullnetshme.

Standardet mjedisore dhe sociale të Bankës Botërore të zbatueshme për aktivitetet e projektit janë përmbledhur më poshtë, si dhe boshllëqet kryesore midis kuadrit kombëtar dhe politikave.

Standardi E&S	Rëndësia	Boshllëqet kryesore
<p>ESS 1: Vlerësimi dhe Menaxhimi i Rreziqeve dhe Ndikimeve Mjedisore dhe Sociale</p>	<p>ESS1 është e rëndësishme për projektin sepse aktivitetet e projektit pritet të paraqesin rreziqe të moderuara mjedisore dhe sociale si p.sh lidhur me çështjet OHS, menaxhimin e jokorrekt të mbetjeve dhe ndikimet në ujërat nëntokësore dhe sipërfaqësore, ndotjen e tokës dhe ajrit (pluhuri dhe zhurma), sigurinë e punëtorëve, etj; Nëse rreziqet dhe ndikimet negative nga aktivitetet e ndërtimit/rehabilitimit identifikohen me kohë dhe të gjitha masat zbutëse zbatohen në mënyrë adekuate, ndikimet finale pritet të jenë të vogla në përmasa dhe të përkohshme. Të gjitha rreziqet dhe ndikimet pritet të adresohen plotësisht brenda vlerësimit specifik të aspekteve Mjedisore dhe sociale. Një Kornizë e Menaxhimit Mjedisor dhe Social (ESMF) është përgatitur dhe do të zbatohet për të identifikuar këto ndikime dhe rreziqe negative dhe për t'i menaxhuar ato siç duhet. Krahas dispozitave të tjera, ESMF përcakton përgjegjësitë për zbatimin dhe masat zbutëse, një metodologji për shqyrtimin e rreziqeve mjedisore dhe sociale dhe ndikimeve negative, si dhe një listë të aktiviteteve që nuk kualifikohen. ESMF do të përfshijë gjithashtu udhëzime mbi Udhëzimet e Përgjithshme të Mjedisit, Shëndetit dhe Sigurisë (EHSG) dhe GIIP-të përkatëse. Për më tepër, ESMF do të udhëzojë përgatitjen e instrumenteve specifike për vendndodhjen, VNMS/PMMS sipas dispozitave të Bankës ESF dhe legjislacionit të Kosovës. Në varësi të fushës së çështjes, VNMS/PMMS mund të përfshijë plane të integruara në proporcione me rreziqet dhe ndikimet mjedisore dhe sociale. Aktivitetet e mbështetura nga projekti do të menaxhohen me kusht që të gjitha të jenë në përputhje me ESS-të përkatëse. Plani i Angazhimit të Palëve të Interesit (SEP) dhe procedurat e Menaxhimit të Punës (LMP) do të përgatiten për të udhëhequr menaxhimin e palëve të interesuara dhe kushtet e punës në përputhje me ESS10 dhe ESS2. Mekanizmi i Ankesave të Projektit (GR) do të krijohet për të marrë ankesa të ndjeshme dhe anonime. Kapaciteti për të kryer aktivitete mjedisore dhe sociale në kuadër të projektit do të forcohet nëpërmjet punësimit të një specialisti me përvojë mjedisore dhe sociale dhe specialist shëndetësor për menaxhimin e mbetjeve.</p>	<p>Legjislacioni kombëtar nuk përfshin përgatitjen e dokumentave Kornize të projektit si ESMF, ESMP, LMP dhe SEP siç propozohet në BBF ESF.</p>
<p>ESS 2: Puna dhe Kushtet e Punës</p>	<p>ESS2 është e rëndësishme për projektin sepse ka rreziqe të caktuara të punës për punëtorët e projektit. Rreziqet e lidhura me punën përfshijnë (i) rreziqet e sigurisë për punëtorët e projektit, (ii) çështjet e trafikut dhe sigurisë rrugore, (iii) kushtet dhe kushtet e papërshtatshme të punësimit dhe (iv) rreziqet e shëndetit dhe sigurisë në punë. Ekziston një rrezik i ulët i dhunës me bazë gjinore (GBV)/SH/VSM pasi nuk do të ketë fluks të pritsëm të fuqisë punëtore dhe rrezik të përgjithshëm të vendit. Nuk ka rreziqe të punës së detyruar ose punës së fëmijëve as për kategoritë e punëtorëve të drejtpërdrejtë të Projektit dhe as për punëtorët e kontraktuar. Nuk ka asnjë trashëgimi as të punës së detyruar dhe as të punës së fëmijëve në vend dhe sektor. Sipas ESS2, ku nëpunësit civilë të qeverisë janë duke punuar në lidhje me Projektin, qofshin me kohë të plotë ose me kohë të pjesshme, ata do të mbeten subjekt i termave dhe kushteve të marrëveshjes ose marrëveshjes së tyre ekzistuese të punësimit në sektorin publik.. ESS2 nuk do të zbatohet për këta nëpunësit civilë të qeverisë, me përjashtim të dispozitave të paragrafëve 17 deri në 20 (Mbrotjtja e forcës së punës) dhe paragrafëve 24 deri në 30 (Shëndeti dhe siguria në punë). Nëse punësimi ose angazhimi i një nëpunësi civil është transferuar në Projekt në përputhje me të gjitha kërkesat ligjore, punëtorët e transferuar do t'i nënshtrohen të gjitha kërkesave të ESS2. Kuadri ligjor kombëtar i zbatueshëm</p>	<p>Legjislacioni kombëtar nuk përfshin përgatitjen e LMP-së siç propozohet në ESF të BB-së.</p> <p>Mangësitë në mekanizmin e ankesave për punonjësit përveç kontraktorit..</p>

	<p>është në përputhje me konventat e ILO-s dhe parimet e ESS2. Të gjitha firmat e konsulencës të punësuar për aktivitetet në kuadër të Projektit do të kontraktohen nga Qeveria dhe do t'u kërkohet të ofrojnë dëshmi të dokumentuara që kushtet e tyre të punës të jenë në përputhje me ESS2 dmth. përmes kushteve të punësimit. Kjo kërkesë do të pasqyrohet në Manualin Operativ të Projektit (POM), LMP, dokumentet e tenderit dhe kontratat aktuale ndërmjet PCU dhe ofruesve të saj. Për të zbutur këto rreziqe, Huamarrësi do të përgatisë dhe garantojë zbatimin efektiv të Procedurave të Menaxhimit të Punës (LMP) duke përfshirë kërkesat përkatëse të ESS2. LMP do të përfshijë dispozita për kushtet e punës, organizatat e punëtorëve, aranzhimet e ankesave për të gjithë punëtorët, kriteret e pranueshme për përzgjedhjen e punëtorëve të kontraktuar etj. Projekti do të përfshirë një Kod Sjelljeje për të gjithë punëtorët, një mekanizëm për të raportuar, dhe trajnime dhe sesione ndërgjegjësimi për punëtorët dhe komunitetet e prekura sipas nevojës. Për më tepër, proceset dhe procedurat përkatëse të menaxhimit të rrezikut ESS2</p>	
<p>ESS 3: Efikasiteti i burimeve dhe Parandalimi dhe Menaxhimi i Ndotjes</p>	<p>Projekti ka të ngjarë të gjenerojë mbetje mjekësore, të ngurta dhe të lëngshme duke përfshirë kimikate, PPE të kontaminuara dhe pajisje. Këto mund të ndikojnë në shëndetin e kujdestarëve, komunitetet lokale dhe mjedisin. Në përputhje me udhëzimet e kësaj ESS do të përgatitet një Plan i Menaxhimit të Mbetjeve Mjekësore (MWMP), për të vlerësuar dhe menaxhuar mbetjet e llojeve të ndryshme (të ngurta, të lëngshme, mjekësore, të rrezikshme dhe jo të rrezikshme). Plani do të përfshijë ndarjen e llojeve të ndryshme të mbetjeve, grumbullimin, trajtimin, ripërdorimin, riciklimin dhe transportin, ruajtjen dhe asgjësimin përfundimtar të mbetjeve në vendet e miratuara/ nëpërmjet sterilizimit/ metodave të tjera sipas ESS3 dhe ESHG-ve përkatëse, GIIP, udhëzimeve të OBSH-së dhe ligjit kombëtar. Riparimi dhe rinovimi i propozuar i infrastrukturës ekzistuese, veçanërisht punët e vogla civile që synojnë përmirësimin e menaxhimit të mbeturinave të kujdesit shëndetësor (HCWM), procedurat e deponimit dhe pajisjet në të gjitha spitalet rajonale në Kosovë për rehabilitim (brenda gjurmës fizike ekzistuese) mund të rrisë zhurmën, pluhurin dhe ndotjen e ajrit, si dhe gjenerimin e mbetjeve të rrezikshme dhe jo të rrezikshme dhe mund t'i ekspozojë punonjësit e ndërtimit dhe shëndetësisë dhe komunitetin ndaj rrezikut për shëndetin. Duke qenë se shumica e aktiviteteve janë planifikuar në spitalet që janë në funksion, çështjet e ndotjes ka gjasa të jenë më komplekse. Projektet që përfshijnë punët ndërtimore/civile kërkojnë përfshirjen e fuqisë punëtore, së bashku me furnitorët dhe funksionet dhe shërbimet mbështetëse. Mund të ketë kontraktorë të ndryshëm të pranishëm vazhdimisht në vend, që kryejnë aktivitete të ndryshme, secili me punëtorët e tyre të përkushtuar. Si i tillë do të ketë gjithashtu një fluks të rregullt të palëve që hyjnë dhe dalin nga vendi; shërbimet mbështetëse, të tilla si catering, shërbimet e pastrimit, pajisjet, dërgesat e materialeve dhe furnizimeve, si dhe nënkontraktorët e specializuar, të sjellë për të ofruar elemente specifike të punimeve. Mbetjet e ngurta të prodhuara gjatë ndërtimit dhe instalimit të pajisjeve do të grumbullohen në kontejnerë të veçantë të cilët do të menaxhohen nga kompania e licencuar Rajonale e grumbullimit të mbetjeve. Nisur nga natyra e aktiviteteve të projektit, çështjet që lidhen me konsumin e ujit duken shumë nominale. Megjithatë, teknologjia e efikasitetit të ujit do të adoptohet në ndërtim.</p>	<p>Kosova nuk ka një strategji të dedikuar kombëtare për efikasitetin e burimeve apo plan veprimi¹. Disa politika dhe strategji kombëtare që adresojnë efikasitetin e burimeve materiale janë: Ligji për Mbeturina, Strategjia për Menaxhimin e Mbeturinave për Republikën e Kosovës, 2013 – 2022 dhe Ligji nr. 2003/3 për pyjet e Kosovës. Shembuj të praktikave të mira nuk janë në dispozicion. Licencat dhe lejet e integruara mjedisore u referohen ndotësve më të mëdhenj, MPB mbikëqyr zbatimin efikas të masave ligjore të parashikuara dhe ndikimin e tyre në mjedis. Për çështje të tjera, nuk ka boshllëqe në nivelin e politikave.</p>
<p>ESS 4: Shëndeti dhe Siguria në Komunitet</p>	<p>Siç u përmend më lart, projekti ka të ngjarë të gjenerojë mbetje mjekësore, të ngurta dhe të lëngshme duke përfshirë kimikate, PPE të kontaminuara dhe pajisje të cilat mund të ndikojnë në shëndetin e kujdestarëve, komunitetet lokale. Këto rryma mbetjesh kanë një potencial të lartë për të transportuar mikroorganizma që mund të infektojnë komunitetin në përgjithësi nëse nuk asgjësohen siç duhet. Ekziston mundësia që mikroorganizmat infektues të futen në mjedis nëse nuk</p>	<p>Legjislacioni kombëtar nuk parashikon krijimin e Vlerësimit të Shpejtë Shëndetësor</p>

¹ <https://www.eea.europa.eu/publications/more-from-less/kosovo-material-resource-efficiency/view>

	<p>përmbahen mirë brenda pikës së prodhimit, transportit dhe asgjësimit (përgjatë zinxhirit të asgjësimit) ose për shkak të aksidenteve/emergjencave p.sh. reagimi ndaj zjarrit ose ngjarje fenomenesh natyrore (p.sh., përmbytjet , rrëshqitje dheu). Prandaj, HCWMP do të përshkruajë:</p> <ul style="list-style-type: none"> • se si aktivitetet e projektit do të kryhen në mënyrë të sigurt me incidenca (të ulëta) të aksidenteve dhe incidenteve në përputhje me Praktikën e Mirë Ndërkombëtare të Industrisë (udhëzimet e OSH) • masat e gatishmërisë emergjente. <p>Në këtë mënyrë, laboratorët dhe vendet e shqyrtimit do të duhet të ndjekin procedurat përkatëse me fokus në menaxhimin e duhur të mbetjeve të materialeve të kontaminuara, si dhe protokollet për transportin e mostrave dhe pastrimin e punëtorëve përpara se të largohen nga vendi i punës përsëri në komunitetet e tyre. Këto dispozita janë të përshkruara në këtë ESMF, HCWMP dhe janë shënuar në ESS1. Sipas komponentit shëndetësor, gjatë punimeve civile punëdhënësit janë përgjegjës për sigurimin e veshjeve adekuate mbrojtëse dhe pajisjeve mbrojtëse, pa kosto për punëtorin; dhe informacione dhe trajnime të përshtatshme mbi OHS; konsultimi i punëtorëve mbi aspektet e OHS që lidhen me punën e tyre; sigurimi i masave për trajtimin e emergjencave; dhe njoftimin e inspektoratit të punës për rastet e sëmundjeve profesionale. Nën komponentin social, parashikohen rreziqe shtesë për komunitetin nëpërmjet ekspozimit të mundshëm ndaj punonjësve të infektuar të projektit të angazhuar në programin e transferimit të parave. Një GRM në nivel projekti do të krijohet dhe do të pajiset për t'iu përgjigjur ankesave që mund të ketë komuniteti për çështjet e lidhura me projektin dhe ankesat e ngritura nga popullata e synuar, përfituesit dhe komunitetet e programit të mbështetjes sociale.</p>	
<p>ESS 10: Angazhimi i palëve të interesuara dhe zbulimi i informacionit</p>	<p>ESS10 është e rëndësishme për të gjitha projektet duke pasur parasysh nevojën për t'u angazhuar me përfituesit dhe palët e interesuara në aktivitetet e zhvillimit që ndikojnë në jetën e tyre.</p>	<p>Ka dallime në lidhje me zbulimin dhe konsultimin publik.</p> <p>Vlerësimi social/përfshirja sociale/konsultimi publik gjatë përgatitjes së projektit nuk kërkohet me legjislacionin kombëtar.</p>

Për të menaxhuar dhe zbutur rreziqet e identifikuar dhe meqenëse aktivitetet e projektit do të vazhdojnë të përcaktohen më tej, MSH në këtë fazë të zhvillimit të projektit ka përgatitur një pakete kornizë të aspekteve Mjedisore dhe Sociale që përbëhet nga Korniza e Menaxhimit Mjedisor dhe Social (ESMF), Plani i Angazhimit të Palëve të Interesit (SEP), dhe procedurat e menaxhimit të punës (LMP) që respektivisht përshkruajnë ndikimet dhe rreziqet e mundshme negative të aspekteve mjedisore dhe sociale dhe propozojnë plane adekuate menaxhimi dhe masa zbutëse për fazën e zbatimit të projektit. Klienti ka përgatitur gjithashtu Planin e Angazhimit Mjedisor dhe Social (ESCP) i cili përcakton masat dhe veprimet konkrete dhe çdo dokument apo plan specifik që duhet përgatitur. Pasi projekti të bëhet efektiv dhe nën-projektet do të identifikohen, nën drejtimin e kësaj ESMF do të zhvillohen përkatësisht instrumentet specifike mjedisore dhe sociale, si Vlerësimet e ndikimit në Mjedis dhe plane të tjera specifike.

Marrëveshjet e zbatimit . Përgjegjësine kryesore të zbatimit të kësaj Kornize Mjedisore dhe Sociale do ta ketë grupi i punës së projektit (PCU) themeluar nën Ministrinë e Shëndetësisë (MSH). PCU nën administrimin e MSH do të koordinojë me Grupin e Punës (GP) që është ngritur për përgatitjen e projektit ku përfshihen drejtuesit e departamenteve kryesore në MSH, si dhe përfaqësues nga Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve (MFLT), Fondi i Sigurimeve Shëndetësore (FSHF) , Instituti i Shëndetit Publik (ISHP) dhe institucionet kryesore shëndetësore. Pritet që GP, potencialisht me një rregullim të vogël në përbërjen e anëtarëve, të qëndrojë dhe pas përgatitjes së projektit për të ofruar udhëzime teknike mbi projektin gjatë zbatimit.

PCU do të jetë përgjegjëse për zbatimin e projektit dhe do të përbëhet nga një koordinator projekti, një specialist prokurimi, një specialist menaxhimi financiar, një specialist monitorimi dhe vlerësimi si dhe një specialist mjedisor dhe social me kohë të plotë, dhe rekomandohet gjithashtu punësimi i një specialisti në fushën e menaxhimit të mbetjeve të rrezikshme mjekësore. PCU pritët të jetë plotësisht funksionale përpara fillimit të projektit.